

Arbeidsmarkedet

Foreløpige tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR) viser en økning i samlet sysselsetting på 0,2 prosent i 2004. Året før var det en nedgang på 0,6 prosent. Ifølge SSBs arbeidskraftsundersøkelse (AKU) var arbeidsledigheten uendret på 4,5 prosent av arbeidsstyrken sammenlignet med året før. Arbeidsstyrken (summen av sysselsatte og ledige) forble dermed tilnærmet uendret fra 2003 til 2004, på samme måte som fra 2002 til 2003. Samtidig økte befolkningen i aldersgruppen 16-74 år med 0,8 prosent, noe som innebærer at yrkesprosenten (som angir forholdet mellom arbeidsstyrken og befolkningen i arbeidsdyktig alder) også i fjor gikk ned i forhold til det historisk sett høye nivået fra de siste årene. Det er typisk for perioder med høy ledighet at en del arbeidssøkere trekker seg ut av arbeidsstyrken, ettersom det er vanskeligere å skaffe seg jobb enn ellers. Og siden ledigheten ennå ikke har vist sikre tegn til nedgang, vil nok en del fortsatt holde seg borte fra arbeidsmarkedet.

De sesongjusterte tallene fra AKU viser en beskjeden oppgang i sysselsettingen i perioden fra 1999 til våren 2002, før den begynte å gå nedover frem til sommeren 2003. Deretter har tallet på sysselsatte vist en klar stigning, og var ved utgangen av fjoråret omtrent like høyt som toppnivået fra våren 2002. Arbeidsledig-

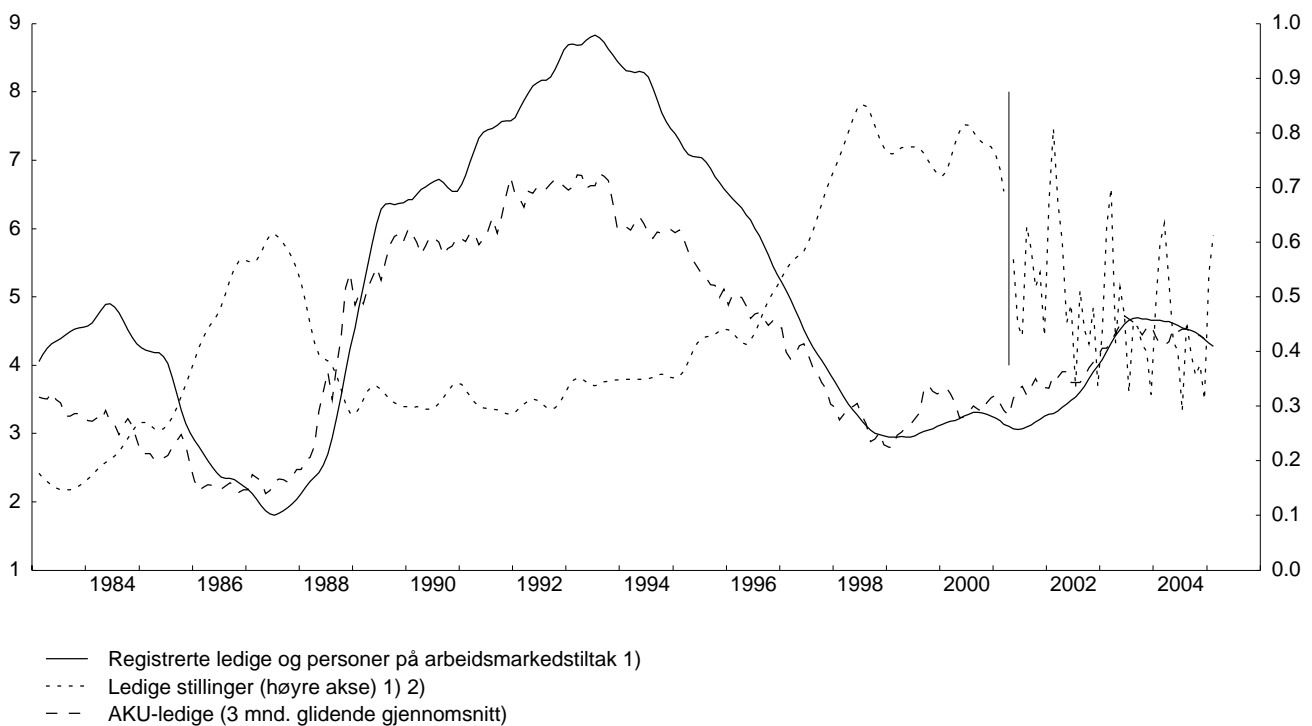
heten, målt i AKU, er klart stigende i perioden fra 1999 til sommeren 2003, og spesielt mot slutten av perioden er økningen sterk. Siden har ledigheten flattet helt ut og stabilisert seg på et nivå rundt 4,4-4,5 prosent. Den sesongjusterte AKU-ledigheten ble redusert med 2 000 personer fra 3. til 4. kvartal 2004. Nedgangen er imidlertid klart innenfor feilmarginen for endringstall i utvalgsundersøkelsen. Dette bildet gjenfinnes til dels også i tallene fra Aetat. Den sesongjusterte registrerte ledigheten har vært relativt stabil fra 1998 t.o.m. 1. halvår 2001, for deretter å øke markert frem til sommeren 2003. Siden har tallene holdt seg stabile, men vist antydning til nedgang ved slutten av fjoråret. Den månedlige tilgangen på ledige stillinger annonsert i media i fjor var i gjennomsnitt den samme som i 2003, men betydelig lavere enn tidligere år.

Sysselsettingen

De foreløpige tallene fra KNR viser at det i 2004 i gjennomsnitt var sysselsatt 2 303 000 personer, en oppgang på 0,2 prosent fra året før. Etter at en hadde høye tall for sysselsettingen i 2001 og 2002, gikk den ned i 2003. I 2004 ser vi altså indikasjoner på at en vender tilbake til sysselsettingsvekst igjen. Både lønns- og selvstendig næringsdrivende bidro til den

Arbeidsledige og beholdning av ledige stillinger, månedstall. 1983-2005

Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

1) Justert bakover for brudd i serien fra januar 1999.

2) Brudd i statistikken for beholdning av ledige stillinger fom. mai 2001. Dataene er derfor ikke glattet og sesongjustert etter dette.

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

beskjedne oppgangen i samlet sysselsetting i fjor. Mens lønnstakersyssetningen gikk opp med 0,2 prosent, blir økningen i tallet på selvstendig næringsdrivende anslått til 0,4 prosent.

Antallet utførte timeverk gikk opp med 2,1 prosent fra 2003 til 2004, en sterkere økning enn for antallet sysselsatte. Oppgangen i sysselsettingen siste år kom blant deltidssysselsatte, ifølge AKU, mens antallet sysselsatte på heltid var tilnærmet uendret. Nedgangen i sykefraværet (se nedenfor) samt ekstra mange arbeidsdager er med på å forklare at antallet utførte timeverk hadde en sterkere oppgang enn det utviklingen i sysselsettingen skulle tilsi. Utviklingen i sysselsettingen var ganske lik for menn og kvinner, men en kan finne forskjeller innenfor aldersgrupper. Blant menn økte antallet sysselsatte på heltid med 8 000 i forhold til 2003, mens antallet på heltid var om lag uendret. For kvinner var oppgangen blant deltidssysselsatte svakere enn for menn. Økningen i sysselsettingen var sterkst blant deltidsarbeidende menn i alderen 25-54 år. I en egen boks i dette kapittelet, «Jobber vi lite i Norge», diskuterer arbeidstiden i Norge sammenliknet med andre OECD-land. Det argumenteres for at slik sammenlikninger er problematiske fordi det har vist seg vanskelig å lage sammenliknbare statistikk på dette området. Dernest må en være oppmerksom på at resultater av slike sammenlikninger påvirkes av om en måler arbeidstid per person eller per sysselsatt.

Det var nedgang i sysselsettingen i 2004 både i industrien og i primærnæringen, mens privat tjenesteyting, bortsett fra samferdsel, viste vekst i forhold til året før. Industrisysselsettingen (inkl. bergverksdrift) hadde en nedgang på 3,0 prosent fra året før, og gikk tilbake for sjette året på rad. Antallet utførte timeverk gikk imidlertid ned med kun 0,2 prosent. Det var spesielt skipsbygging, kjemisk råvareindustri, samt tekstil-

og bekledningsindustri som prosentvis gikk mest ned. Varehandel (ekskl. bilreparasjon) hadde, som i 2003, en oppgang i forhold til året før, på 1,6 prosent. Antallet utførte timeverk økte med 4,1 prosent. Totalt sett gikk tallet på sysselsatte i offentlig forvaltning opp med 3 000 personer eller 0,4 prosent i 2004. Antallet utførte timeverk økte med 2,0 prosent i forhold til året før. Statlig forvaltning hadde en vekst i sysselsettingen på 2,5 prosent, mens det var en svak nedgang i den kommunale forvaltningen.

I 2004 ble trenden med økende sykefravær (som hadde vart siden 2001) brutt, i følge den sentrale sykefraværstatistikken. Sammenligner man gjennomsnittet for de 3 første kvartalene i 2003 og 2004 var nedgangen på 9,3 prosent. Nedgangen forsterket seg gjennom 2004 og den prosentvise nedgangen mellom 3. kvartal 2003 og 2004 var 20,6 prosent. Tall for 4. kvartal 2004 fra den sentrale sykefraværstatistikken

Hovedtall for arbeidsmarkedet. 1 000 personer

	Nivå 2004	Endring fra året før	
		2003	2004
Befolkning i yrkesaktiv alder 16-74 år	3 282	23	25
16-24 år	500	3	8
25-54 år	1 930	-1	-1
55-74 år	853	21	19
Arbeidsstyrken (AKU) ¹	2 382	-3	7
Arbeidsledige	106	14	0
Sysselsatte (NR) ¹	2 303	-14	4
Utenlandske sjøfolk på norske skip	24	0	-1
Statistiske avvik ²	-3	-3	2
Utførte timeverk (mill.)	3 140	-37	65

¹ Arbeidsstyrken omfatter bare personer bosatt i Norge, mens antall sysselsatte også omfatter utlendinger på norske skip. Ved summering av antall sysselsatte og arbeidsledige til antall personer i arbeidsstyrken, må derfor utenlandske sjøfolk på norske skip holdes utenfor.

² Det statistiske avviket skyldes at det er ulike statistiske kilder for arbeidsstyrken og komponentene av denne.
Kilder: Statistisk sentralbyrå.

Sysselsetting og utførte timeverk etter næring. Sysselsatte i 1 000 personer, timeverk i millioner, NR. Vekstrater i prosent fra året før

	Sysselsatte personer (1 000)		Utførte timeverk (mill.)		Vekstrater fra 2003	
	Nivå 2004	Endring fra 2003	Nivå 2004	Endring fra 2003	Per- soner	Time- verk
I alt	2 303	4	3 140	65	0,2	2,1
Olje og utenriks sjøfart	69	-1	123	1	-1,2	0,5
Fastlands-Norge	2 234	5	3 017	65	0,2	2,2
Industri og bergverksdrift	270	-8	411	-1	-3,0	-0,2
Annen vareproduksjon	227	-1	392	7	-0,6	2,0
Primærnæringer	80	-3	156	-1	-3,2	-0,7
Elektrisitetforsyning	14	0	21	1	1,0	3,2
Bygge- og anleggsvirksomhet	132	1	214	8	0,9	3,9
Tjenesteyting	1 014	12	1 373	42	1,2	3,2
Varehandel	321	5	430	17	1,6	4,1
Samferdsel	144	-2	215	2	-1,6	1,0
Annen tjenesteyting	549	9	728	23	1,7	3,3
Offentlig forvaltning	723	3	841	16	0,4	2,0
Statlig forvaltning	269	7	357	16	2,5	4,7
Kommunal forvaltning	454	-4	485	0	-0,8	0,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

er ennå ikke klare, men andre kilder, bla. 4. kvartals tall fra AKU, indikerer en ytterligere nedgang dette kvartalet.

I de første tre kvartalene i 2004 gikk sykefraværet kraftigst ned i bygg- og anleggsvirksomhet. Sett i forhold til samme periode året før, var den prosentvise nedgangen på 13,5 prosent. Også forretningsmessig tjenesteyting og industri og bergverksdrift hadde en forholdsvis kraftig nedgang, henholdsvis 11,6 og 11,4 prosent. Næringene undervisning, finansiell tjenesteyting og offentlig administrasjon hadde svakere nedgang enn gjennomsnittet, henholdsvis 5,1, 6,1 og 6,6 prosent. Dette er likevel næringer som ligger under gjennomsnittet når det gjelder nivået på sykefraværet.

I intensjonsavtalen om et inkluderende arbeidsliv mellom staten og partene i arbeidslivet, er ett av delmålene en reduksjon i sykefraværet på 20 prosent mellom 2. kvartal 2001 og 2. kvartal 2005. I 2. kvartal 2003 lå man langt fra denne målsettingen ved at tallene for dette kvartalet lå 13 prosent høyere enn tallet for 2. kvartal 2001. Når man går fram til 2. kvartal 2004 er veksten fra 2. kvartal 2001 redusert til 3 prosent og om man ser på endringen fra 3. kvartal 2001 til 3. kvartal 2004, finner vi en nedgang på 12 prosent. Med dette markante bruddet i trenden for sykefraværet virker det ikke lenger urealistisk at man vil kunne nå målsettingen i intensjonsavtalen.

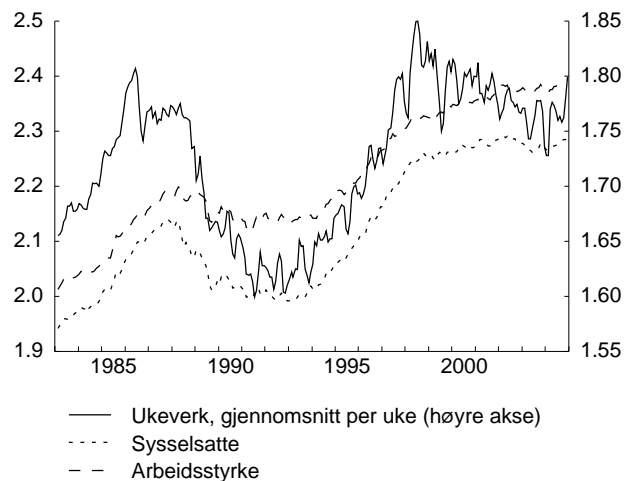
Sykefraværsprosenten på 6,5 i 3. kvartal 2004 fordelte seg med 5,7 som legemeldt og 0,7 som egenmeldt (avrundete tall). Nedgangen i sykefraværet fra 3. kvartal 2003 kom i det legemeldte fraværet, det egenmeldte sykefraværet var uendret. 32,5 prosent av alt sykefravær i 3. kvartal 2004 skrev seg fra legemeldte sykefraværstilfeller som varte gjennom hele kvartalet. Tilsvarende tall for året før var 35,4 prosent.

Det er viktig å være oppmerksom på at også den offentlige skatte- og overføringspolitikken påvirker sysselsettingen. I en boks vurderes kontantstøttens langsiktige effekt på mødrenes arbeidstilbud. Kontantstøtten har medført at om lag 10 000 årsverk er trukket ut av markedsbasert arbeid. Dette betyr naturligvis at det blir utført mer arbeid i hjemmene.

Arbeidsstyrken

Ifølge AKU var det i 2004 gjennomsnittlig 2 382 000 personer i arbeidsstyrken, tilnærmet uendret fra året før. Når antallet personer i yrkesaktiv alder samtidig økte, førte dette til at den gjennomsnittlige yrkesdeltakelsen i 2004 gikk ned i forhold til året før, slik som i 2003. Det kan dermed se ut som at mange arbeidssøkere fremdeles trekker seg unna arbeidsmarkedet, ettersom vi ennå ikke har sett sikre tegn til nedgang i ledigheten. Også i årene frem mot 1993, året med den høyeste arbeidsledigheten noensinne, så en at yrkesdeltakelsen gikk ned.

Arbeidsstyrke, sysselsetting og ukeverk. 1983-2004 Millioner. Sesongjusterte og glattede månedstall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Registrerte helt arbeidsledige og ledige stillinger. Antall personer

	Februar 2005	Endring fra februar 2004
Registrerte helt ledige	91 100	-5 800
- helt permitterte	4 900	-3 100
Delvis permitterte	3 800	-1 800
Ordinære tiltaksdeltakere ¹	18 000	-3 100
Tilgang ledige stillinger annonsert i media ²	13 800	700
Beholdning ledige stillinger	14 100	400

¹ Yrkeshemmede på ordinære tiltak er ikke inkludert.

² Tilgang på registrerte ledige stillinger i løpet av en måned.

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet.

Fra 2003 til 2004 var det totalt sett en befolkningsøkning på 25 000 i alderen 16-74 år. I den yngste aldersgruppen (16-24 år), som er preget av forholdsvis lav yrkesdeltakelse pga. utdanning, økte antallet personer med 8 000. I aldersgruppen 25-54 år, der yrkesprosenten er høy, var det en nedgang på 1 000 personer. Som i 2003, var økningen størst i aldersgruppen 55-74 år, med en oppgang på 19 000 personer. Innenfor denne aldersgruppen kom bortimot hele veksten blant dem under 67 år.

For befolkningen i alderen 16-74 år var yrkesdeltakelsen 72,6 prosent i 2004, mot 72,9 prosent året før. Deltakelsen har med dette gått ned for andre år på rad etter å ha økt i de 9 foregående årene. Justert for brudd i tidsserien var yrkesdeltakelsen i 2002 den høyeste som er målt i Norge, om lag 1,6 prosentpoeng over nivået i 1987, som representerer slutten på forrige konjunkturoppgang. Den gang hadde menn høyere yrkesdeltakelse enn i dag, om lag 3,1 prosentpoeng, mens yrkesdeltakelsen blant kvinner var rundt 4,5 prosentpoeng lavere enn dagens nivå. Forskjellen mellom kvinners og menns gjennomsnittlige yrkesprosent ble ytterligere redusert i fjor, og var 7,5 prosentpoeng på årsbasis. I 1987 var denne forskjellen om lag 15 prosentpoeng. I aldersgruppen 30-39 år var det i fjor en økning i yrkesprosenten, mens det i alle de øvrige

Arbeidsmarkedsstatistikken – noen forklaringer

De viktigste statistikkildene om arbeidsmarkedet er Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser (AKU) og registerstatistikken fra Aetat Arbeidsdirektoratet. Sammen med annen økonomisk statistikk danner disse grunnlaget for et helhetsbilde av arbeidsmarkedet i nasjonalregnskapet (NR/ KNR).

Arbeidskraftundersøkelsene – AKU

Tallene i AKU er beregnet på grunnlag av intervju med et utvalg av befolkningen på 24 000 personer i kvartalet. Siden AKU er en utvalgsundersøkelse, må en ta hensyn til utvalgsusikkerheten ved tolkning av tallene. En nærmere redegjørelse for AKU finnes i «Arbeidskraftundersøkelsen 2001» (NOS C 748) eller på <http://www.ssb.no/emner/aku/om.html>.

Sysselsatte: Personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst en times varighet i undersøkelsesuken. Vernepliktige og personer som var fraværende fra arbeid på grunn av sykdom, permisjon eller ferie er også inkludert som sysselsatte.

Arbeidsledige: Personer helt uten inntektsgivende arbeid som har søkt arbeid siste fire uker og som kan påta seg arbeid innen to uker etter intervjuetidspunktet.

Langtidsledige: Arbeidsledige med en sammenhengende ledighetsperiode på 27 uker eller mer inntil intervjuetidspunktet.

Undersysselsatte: Deltidssysselsatte personer som har forsøkt å få lengre arbeidstid. De må kunne starte med økt arbeidstid innen en måned.

Arbeidsstyrken: Summen av sysselsatte og arbeidsledige.

Yrkesprosent: Andelen av alle personer fra 16 til 74 år som er i arbeidsstyrken. Yrkesprosent innenfor en befolkningsgruppe viser andelen av befolkningsgruppen som befinner seg i arbeidsstyrken.

Statistikk fra Aetat Arbeidsdirektoratet

Aetat Arbeidsdirektoratet lager statistikk over arbeidsledige, tiltaksdeltakere og ledige stillinger hovedsakelig basert på egne registre.

Arbeidssøkere: Summen av ordinære arbeidssøkere og yrkeshemmede.

Ordinære arbeidssøkere: Arbeidsføre personer som søker inntektsgivende arbeid ved arbeidskontorene, og som er disponible for det arbeid som søkes. Hvorvidt en person er i arbeid eller ikke, er uten betydning. Ordinære arbeidssøkere omfatter arbeidssøkerstatusene registrerte helt ledige, ordinære tiltaksdeltakere, delvis sysselsatte og andre ordinære arbeidssøkere.

Registrerte helt ledige: Omfatter alle ordinære arbeidssøkere som har vært uten inntektsgivende arbeid de siste to ukene. Skoleungdom og personer på arbeidsmarkedstiltak regnes ikke med til denne gruppen.

Langtidsledige: Omfatter registrerte helt ledige som har hatt en sammenhengende ledighetsperiode på 26 uker eller mer inntil registreringstidspunktet. Måling av ledighetens varighet

er endret litt fra og med mai 2001. Opphold som helt ledig i mindre enn 2 uker regnes etter dette ikke som brudd i ledighetsperioden. Tidligere var denne grensen satt til 1 uke for fullt sysselsatte. Samtidig ble rutineene for registrering av starttidspunkt som helt ledig etter avsluttet tiltaksperiode endret. Nå gjøres dette maskinelt, mot manuell registrering før. Denne omleggingen kan ha betydning for statistikken.

Ordinære tiltaksdeltakere: Omfatter alle ordinære arbeidssøkere som ved opptellingstidspunktet deltar på ordinære tiltak. De ordinære arbeidsmarkedstiltakene inndeles i hovedgruppene Lønnstilskudd, Arbeidspraksis, Opplæring, Midlertidige sysselsettingstiltak, samt Forsøks- og andre tiltak.

Delvis sysselsatte: Omfatter alle ordinære arbeidssøkere som har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de to siste ukene, men med mindre enn normal arbeidstid og som søker arbeid med lengre arbeidstid.

Andre ordinære arbeidssøkere: Omfatter de som er i vanlig arbeid og som søker ny jobb ved å registrere seg på arbeidskontoret, skoleelever/studenter som søker jobb men har utdanning som hovedaktivitet, samt de som mottar dagpenger under etablering av egen virksomhet.

Yrkeshemmede: Omfatter arbeidssøkere som på grunn av ulik funksjonshemming har vansker med å få arbeid. Dette er personer som vurderes med sikte på yrkesmessig attføring eller som er på attføringstiltak.

Permitterte arbeidssøkere: Omfatter helt permitterte og delvis permitterte (med innskrenket arbeidstid). Helt permitterte inkluderes i statistikken over helt ledige, mens delvis permitterte anses som delvis sysselsatte.

Registrerte arbeidssøkere uten ordinært arbeid: Summen av registrerte helt ledige og sysselsatte i ordinære arbeidsmarkedstiltak (utenom yrkeshemmede). Dette omtales også som «bruttoledighet».

Fra og med 1999 endret Aetat Arbeidsdirektoratet definisjonene av registrerte helt ledige og delvis sysselsatte. Arbeidssøkerne ble tidligere gruppert som helt ledige eller delvis sysselsatte utfra eventuell avkorting i dagpengeutbetalingen. Personer med uavkortet dagpengeutbetalinger ble automatisk registrert som helt ledige, mens personer med avkorting ble registrert som delvis sysselsatte. Fra og med 1999 er det hvorvidt arbeidssøkerne oppgir å ha vært i lønnet arbeid eller ikke de siste to ukene som avgjør om de skal regnes som delvis eller helt ledige. Definisjonsendringen medførte en tallmessig økning i ledigheten på ca. 7 prosent i gjennomsnitt for 1999, hvilket tilsvarte en nedgang i delvis sysselsatte på ca. 10 prosent.

Fra og med mai 2001 startet Aetat overgangen til et nytt saksbehandlingssystem, ARENA. Rutiner og metoder for registrering av arbeidssøkere og ledige stillinger er endret. Aetats analyser tyder på små endringer i statistikken over beholdningen av helt ledige, delvis sysselsatte, ordinære tiltaksdeltakere og yrkeshemmede, mens det var klare brudd i statistikken over beholdningen av ledige stillinger og i alle dataserier som er fordelt på yrke.

Forts.

Forts.

Aetat har fra mai 2004 endret definisjonen av tilgang ledige stillinger, ved at vakter meldt til Aetat ikke lenger regnes med. Virkningen er et statistisk brudd, ved at antallet stillinger i tilgang er lavere enn før.

Nasjonalregnskapet (NR/KNR)

Sysselsatte personer: Gjennomsnittlig antall sysselsatte over året. Dette begrepet ligger nær opp til tilsvarende definisjon i AKU.

Utførte timeverk: Antall utførte timeverk over hele året (inklusive overtid).

Normalårsverk: Antall sysselsatte omregnet til heltidssysselsatte. For lønnstakere benyttes andel av full stilling eller dellønnsbrøk som vekt, for selvstendige tas det utgangspunkt i arbeidstiden for mannlige selvstendige. Utgangspunktet for definisjonen er at timeverkstallet i et normalårsverk er lik faktisk årlig arbeidstid for heltidssysselsatte.

Kilder til avvik

Justert for systematiske nivåforskjeller er det gjennomgående god overensstemmelse i anslaget på totalt antall sysselsatte i nasjonalregnskapet (NR) og i AKU. Den systematiske nivåforskjellen skyldes at utlendinger i utenriks sjøfart ikke dekkes av AKU, mens de er med i NR. Tallet

baserer seg på opplysninger fra Norges Rederiforbunds sysselsettingsundersøkelser.

Det er større forskjeller mellom AKU og NR når det gjelder tallene for utførte timeverk/ukeverk. Spørsmålene i AKU er alltid knyttet til en hel uke. Dette medfører at første og siste uke i kvartalet ikke kan deles, i motsetning til i NR.

Normalt har arbeidsledigheten ifølge AKU vært større enn antall registrerte helt ledige i Aetat-statistikken, fordi ikke alle som har søkt arbeid har registrert seg ved arbeidskontorene og fordi en del av de som deltar på opplæringstiltak klassifiseres som arbeidsledige i AKU. I motsatt retning trekker at en del av de registrerte helt ledige i Aetat ikke klassifiseres som arbeidsledige i AKU, enten fordi de ikke aktivt har forsøkt å skaffe seg arbeid de siste 4 uker, eller fordi de ikke er umiddelbart tilgjengelige for arbeid. Særlig gjelder dette eldre personer med lange ledighetsperioder.

Etter omleggingen av AKU i 1996 ble forskjellen mellom de to ledighetsmålene større. AKU-ledigheten økte med om lag 0,5 prosentpoeng. Hovedårsaken til dette var redusert krav til tilgjengelighet for å bli regnet som arbeidsledig. Etter Aetat Arbeidsdirektoratets definisjonsendring i 1999 økte antall registrerte ledige med i underkant av 0,3 prosentpoeng. Forskjellen mellom de to ledighetsmålene ble dermed mindre igjen.

aldersgruppene enten var nedgang eller ingen endring. Reduksjonen var sterkst for personer i alderen 16-19 år og 55-66 år. Yrkesprosenten blant ungdom (16-24 år) var i 2004 om lag 7,3 prosentpoeng lavere enn i 1987. Andelen ungdom under utdanning har imidlertid i flere år ligget vesentlig høyere enn den gang, og var lik 60 prosent i 2004.

Yrkesdeltakelsen blant personer 15-64 år i OECD-landene samlet var i 2003 på 69,8 prosent, i EU 70,3 prosent og i USA 75,8 prosent. Yrkesprosenten for personer 16-64 år i Norge var 79,4 prosent, mens tilsvarende yrkesprosent i Sverige og Danmark var henholdsvis 78,9 og 79,4 prosent, ifølge OECD (Employment Outlook 2004). Den høye yrkesfrekvensen i Norden har sammenheng med kvinners høye yrkesaktivitet. I Norge er riktignok andelen deltidsarbeidende relativt høy blant kvinner, med en andel i 2003 på 33,4 prosent av de sysselsatte, mot 24,8 prosent i OECD (avtalt arbeidstid mindre enn 30 timer i uken). Yrkesdeltakelsen blant de eldre i Norge må også sies å være høy i internasjonal målestokk, med en deltakelsesandel på 69,7 prosent i alderen 55-64 år. Også i de andre nordiske land er yrkesdeltakelsen blant de eldre høy. Gjennomsnittet for den samme aldersgruppen i EU og OECD lå på hhv. 44,9 og 53,4 prosent. Se også boks om utførte arbeidstimer i et komparativt perspektiv.

Ledigheten

Ifølge AKU var det gjennomsnittlig 106 000 arbeidsledige i 2004, det samme som året før. Som andel av arbeidsstyrken tilsvarende dette 4,5 prosent. De sesongjusterte ledighetstallene fra AKU viser en forholdsvis jevn stigning fra bunnivået på 2,8 prosent i begynnelsen av 1999, når en ser bort fra noe som i ettertid ser ut til å være «støy» i dataene rundt årsskiftet 1999/2000. I 2. halvår 2002 tiltok imidlertid økningen i arbeidsledigheten, før nivået etter 5 år med stigning stabiliserte seg på rundt 4,6 prosent i 2. halvår 2003. Også gjennom 2004 har ledigheten holdt seg stabil, på rundt 4,4-4,5 prosent. I begynnelsen av året var det tegn til nedgang, men dette viste seg å være høyst midlertidig ettersom ledigheten fort kom tilbake til et nivå rundt 4,5 prosent fra mai og ut året. Den forbigående nedgangen ser ut til å skyldes tilfeldige utslag i AKU-tallene. Summen av registrerte helt ledige og personer på ordinære arbeidsmarkedstiltak har til dels vist samme trendmessige utvikling, men i Aetats tall var det ikke sikre tegn til økning før i 2. halvår 2001. Ved utgangen av februar 2005 var 91 100 personer registrert som helt ledige. Dette utgjorde 3,8 prosent av arbeidsstyrken, mot 4,1 på samme tid i fjor.

I 2004 var det i gjennomsnitt 91 600 registrerte helt ledige ved arbeidskontorene, en nedgang på 1 prosent i forhold til året før. Det gjennomsnittlige antallet personer registrert på ordinære arbeidsmarkedstiltak gikk opp med 2 600 til 17 000 personer i 2004.

Jobber vi lite i Norge?

OECD presenterer tall for utførte arbeidstimer per år dividert med det gjennomsnittlige antall sysselsatte personer samme år. Norge kommer ut med lavest antall utførte timer pr sysselsatt i OECD-området. OECD sier imidlertid at nivå-tallene neppe er sammenlignbare mellom landene, men håper at endringstallene over tid er det. Likevel er det nivåforskjellene som med jevne mellomrom brukes som argument for at vi kan ha et strukturelt problem i det norske arbeidsmarkedet.

Utførte timer

Når man sammenligner hvor mye man jobber i ulike land, er antall utførte timer per år et interessant mål. I dette begrepet skal man i teorien få inkludert en rekke forhold knyttet til arbeidstid. Det vil være forhold som:

- Lengden på vanlig/avtalt heltidsarbeid per uke
- Antall jobber som har et lavere antall timetall for heltid enn det som er vanlig. Det vil f.eks. gjelde sysselsatte med skift- og turnusarbeid.
- Andelen med deltidsarbeid – enten dette er selvvalgt eller ikke.
- Hvor mange timer som jobbes overtid - både betalt og utbetalt.
- Hvor mange timer som går tapt ved ulike typer fravær. Det gjelder fraværårsaker som sykdom, permisjoner og ferie, men også antall offentlige fridager og fravær pga. streiker og permitteringer.

Hva skal utførte timer sees i forhold til

I denne boksen stilles spørsmålet om nordmenn jobber lite sammenlignet med personer i andre land. Spørsmålet kan imidlertid forstås på minst to måter.

Man kan for det første forstå det som et spørsmål om den enkelte sysselsatte i gjennomsnitt arbeider lite i Norge i forhold til i andre land. Da er det rimelig å se utførte timer i forhold til tallet på sysselsatte. Og det er det som gjøres i OECDs oversikt, se tabellen nedenfor. Tabellen er en bearbeiding av en OECD-tabell og gjelder et utvalg av OECD-landene.

Men spørsmålet kan også forstås som om vi som nasjon samlet sett utfører få timers arbeid i forhold til andre land. Da er det ikke bare hvor mye hver enkelt sysselsatt arbeider som er relevant, men også hvor stor andel av befolkningen som er sysselsatt.

Ovenfor er det nevnt en rekke momenter som bestemmer tallet på utførte timer i ulike land. Ved å bruke størrelsen på befolkningen som nevner i stedet for sysselsettingen, får vi i tillegg inkludert effekten av forhold som hvor godt landene makter å holde arbeidsledigheten lav og hvordan forholdene er lagt til rette for at ulike grupper skal delta eller ikke delta i arbeidslivet. Dette siste vil være alt fra velferdsordninger, som permisjonsordninger, til generelle forhold som skatte- og avgiftspolitikken. Høy yrkesdeltakelse i industri-land kjennetegnes gjerne ved at man har inkludert personer som av ulike årsaker er mindre aktuelle for heltidsarbeid (kvinner med små barn, skoleelever, eldre, osv.). Man får dermed inn en gruppe sysselsatte som trekker den gjennomsnittlige arbeidstiden per sysselsatt ned, selv om det samlede antall arbeidstimer for landet blir høyere.

Når utførte timer beregnes i forhold til befolkningen i stedet for i forhold til antall sysselsatte vil naturlig nok alle landene få et lavere tall for gjennomsnittlig årlig arbeidstid. Norge er blant de tre landene hvor reduksjonen blir minst. Vi har likevel et så lavt timetall pr sysselsatt at vi bare beveger oss

fra en bunnplassering til å bli nummer 18 av de 21 landene. Vi ligger da høyere enn land som Frankrike, Italia og Tyskland men blir fortsatt liggende lavest i Norden og vesentlig lavere enn OECD-land utenfor Europa. Som OECD presiserer skal man være forsiktig med å sammenligne nivå-tall. Men den effekten man får ved å skifte nevner fra antall sysselsatte til antall i befolkningen, er det grunn til å feste lit til. Det er telleren (utførte timer) som skaper problem for sammenlignbarheten mellom og ikke tallet på sysselsatte eller befolkningstallet.

Måleproblem

Når OECD advarer mot å sammenligne nivå-tallene (utførte timeverk) mellom landene kan det henføres til tre hovedgrunner. Man er for det første usikker på om landene bruker samme definisjon på hva som er arbeidstid/utførte timer. De internasjonale anbefalinger om definisjon av arbeidstid er tilbake fra 1963 og berører ikke en rekke viktige forhold i dagens arbeidsmarked som opplæring, reisetid i jobben og hjemmevaktordninger. De enkelte land kan derfor ha valgt definisjoner som ikke er sammenlignbare. For det andre bruker landene ulike typer av datakilder. Og for det tredje kan målefeilene innen hver datakilde variere mellom landene.

Avslutning

Vi tar ikke stilling til om det er positivt eller negativt at man har relativt kort arbeidstid i Norge. Ut fra pågående diskusjoner om endringer i pensjonssystemet, får man inntrykk av at kort arbeidstid er et problem. Fokus er da på at den yrkesaktive delen av befolkningen reduseres på bekostning av den yrkespassive i framtiden. Det å få mer arbeidstimer ut av hver sysselsatt kan være en måte å kompensere for noe av dette. Historisk sett har imidlertid kortere arbeidstid vært en klart ønsket utvikling. Hele det forrige århundret var preget av at man ønsket å få realisert mål om kortere arbeidsdager, lenger ferie og bedre permisjonsordninger.

Årlig utførte arbeidstimer i forhold til gjennomsnittlig antall sysselsatte og i forhold til antall i befolkningen over 15 år. 2003

Land	Utførte timer/ antall sysselsatte	Utførte timer/ befolkning 15+	Rangering med	
			sysselsatt i nevner	befolkning i nevner
Tsjekkia	1 972	1 081	1	3
Polen	1 956	849	2	16
Mexico	1 857	1 058	3	5
Australia	1 814	1 078	4	4
Slovakia	1 814	899	5	14
New Zealand	1 813	1 120	6	1
Japan	1 801	1 037	7	7
Spania	1 800	839	8	17
USA	1 792	1 083	9	2
Canada	1 718	1 050	10	6
Portugal	1 676	969	11	9
Storbritannia	1 673	980	12	8
Finland	1 669	928	13	10
Irland	1 613	918	14	11
Italia	1 591	716	15	21
Sverige	1 564	901	16	13
Østerrike	1 550	874	17	15
Danmark	1 475	908	18	12
Frankrike	1 453	737	19	19
Tyskland	1 446	736	20	20
Norge	1 337	830	21	18

Kilde: Employment Outlook (OECD) og SSB.

Arbeidsledige og undersysselsatte ifølge AKU. Personer og tilbud av ukeverk (37,5 timer). 1 000

	Nivå 2004	Endring fra året før	
		2003	2004
Arbeidsledige			
Personer	106	14	0
Ønsket antall ukeverk	91	12	1
Undersysselsatte			
Personer	98	11	12
Ønsket merarbeidstid i ukeverk	36	5	5
Tilbud av ukeverk i alt	126	17	5

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I 2004 var det ifølge AKU gjennomsnittlig 27 000 langtidsledige, dvs. personer med en sammenhengende ledighetsperiode på over et halvt år fram til intervju-tidspunktet. De langtidsledige utgjorde 25 prosent av alle arbeidsledige i 2004, en økning på 5 prosentpoeng fra året før. I perioden fra 1993 til 1995 lå andelen langtidsledige stabilt på rundt 40 prosent, for så å falle til 30 prosent i 1996, 27 prosent i 1997, 19 prosent i 1998, og videre ned til 16 prosent i årene 1999-2001. I 2002 snudde det, og langtidsandelen økte til 20 prosent.

Det er også verdt å merke seg noen utviklingstrekk i den registrerte arbeidsledigheten i fylkene. I 1999 og 2000 økte ledigheten i fylker der oljerelatert virksomhet og skipsverftsindustri stod sterkt. Mens ledighetsøkningen var betydelig i Rogaland, var økningen mer beskjeden i Agder-fylkene, Nord-Trøndelag og i flere vestlandsfylker. Samtidig fortsatte ledigheten å falle i store deler av Østlandet. I 2001 snudde utviklingen til en viss grad: Ledigheten sank mest i Rogaland og Nord-Trøndelag, og økte betydelig i Oslo og Akershus. I 2002 og 2003 økte ledigheten i samtlige fylker. Fylkene i nord hadde den laveste prosentvise økningen i ledigheten, mens oppgangen var sterkest i en del av østlandsfylkene, og særlig i Akershus og Oslo. I fjor var det nedgang i ledigheten i bortimot alle fylker i sør og vest, og Agder-fylkene skilte seg sterkest ut med reduksjoner på 11,2 og 8,8 prosent. Unntaket var Sogn og Fjordane som utmerket seg i den andre enden med en økning på 10 prosent. Ledighetsnedgangen i de nevnte fylker har sammenheng med det økte investeringsnivået innen oljesektoren. Ellers var det i de nordlige og østlige fylkene at ledigheten gikk opp. Troms og Akershus viste en økning på hhv. 6,6 og 5,7 prosent. Oppland og Akershus hadde lavest registrert ledighet i 2004 med hhv. 2,7 og 2,9 prosent. Finnmark hadde også i fjoråret klart høyest registrert ledighet med 5,7 prosent, fulgt av Oslo med 5,1 prosent.

Arbeidsmarkedstiltakene har normalt bidratt til å dempe de geografiske forskjellene i registrert ledighet, ved at andelen på ordinære tiltak har vært høyest i fylker med høy ledighet og lavest i fylker med lav ledighet. Dette er i mindre grad tilfelle i 2004, sammen-

lignet med tidligere. Riktignok har Finnmark både høy ledighet og høy tiltaksdeltakelse, og en del av fylkene med lav ledighet har lav andel tiltaksdeltakere. Men vi finner også fylker som Buskerud med relativt lav ledighet og høy tiltaksdeltakelse, og fylker som Telemark med relativt høy ledighet, men lav andel tiltaksdeltakere.

Helt permitterte arbeidstakere regnes med blant de registrerte arbeidsledige. I 2004 var i gjennomsnitt 4 900 personer helt permittert, 2 000 færre enn året før. Delvis permitterte omfattet 3 700 personer, en nedgang på 1 000 fra året før. Tallet på helt og delvis permitterte viser dermed totalt sett en nedgang i forhold til 2003.

Tilgangen på ledige stillinger annonsert i media svingte i 1. halvår 2004 mellom 11 400 og 15 000 pr. måned, ifølge Aetat. I 2. halvår var tilgangen gjennomgående lavere, og endte på 6 100 i desember. I gjennomsnitt utgjorde dette en tilgang på 10 900 ledige stillinger hver måned i 2004, det samme som året før. Beholdningen av ledige stillinger var i gjennomsnitt 10 700 i 2004, mot 11 100 stillinger i 2003.

Undersysselsetting

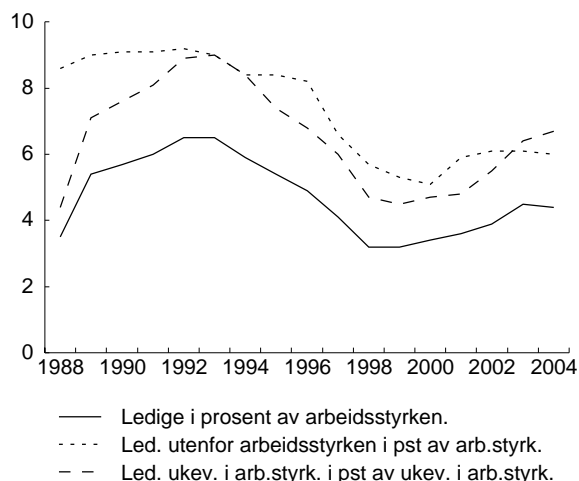
AKU gir også tall for undersysselsetting, det vil si deltidssysselsatte som søker mer arbeid og som er tilgjengelig for dette arbeidet innen en måned etter intervju-tidspunktet. I 2004 var det 98 000 personer som var undersysselsatt etter denne definisjonen, en økning på 12 000 fra året før. Kvinner stod for mesteparten av oppgangen. Som andel av alle deltidssysselsatte utgjorde de undersysselsatte 16 prosent. Kvinner utgjorde hovedvekten av de undersysselsatte med om lag 73 prosent. Dette er i tråd med at kvinner utgjør den største andelen av de deltidssysselsettende.

Den største andelen av de undersysselsatte finner vi innen helse- og sosialtjenester, med 34,7 prosent av alle undersysselsatte. Deretter følger varehandel og hotell- og restaurantvirksomhet, samt undervisning, med hhv. 26,5 og 9,2 prosent. Disse næringene har tilsvarende høye tall når det gjelder andelen av deltidssysselsettende.

Definisjonen av hvem som er undersysselsatt tar utgangspunkt i den avtalte arbeidstiden folk har ved intervju-tidspunktet (referanseuka). Det finnes imidlertid en del sysselsatte som jobber så mye mer enn avtalt i referanseuka at de faktisk oppnår det ønskede timetallet. Av de 98 000 undersysselsatte i 2004, var det om lag 13 000 som hadde en faktisk arbeidstid som var på linje med eller høyere enn ønsket arbeidstid. 8 500 av disse arbeidet 37 timer eller mer i referanseuka.

Om en betrakter undersysselsettingen som en form for delvis arbeidsledighet, bidrar den til å utjevne forskjellen i ledigheten mellom menn og kvinner. Ifølge

Arbeidsledige, andre med ønske om arbeid og ledige ukeverk 1988-2004. AKU Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

AKU var ledigheten i gjennomsnitt 4,9 prosent for menn og 4,0 prosent for kvinner i 2004. Samtidig var i gjennomsnitt 72 000 kvinner undersysselsatt, mot 26 000 menn.

Siden mange undersysselsatte kun ønsker å jobbe noen få timer ekstra, og mange arbeidsledige har ønske om deltidsarbeid, vil vi ved kun å fokusere på antallet personer som ønsker mer arbeid, få et kunstig høyt mål på det urealiserte arbeidstilbudet. Ved å summere tilbudet av arbeidstimer fra de arbeidsledige og tilbudet av tilleggsarbeidstimer fra de undersysselsatte, får vi et tall på det urealiserte arbeidstilbudet målt i timer. Omregnet i heltidsstillinger tilsvarte dette 126 000 årsverk i 2004, en oppgang på 5 000 fra året før. Det urealiserte arbeidstilbudet tilsvarende 6,7 prosent av alle årsverk som arbeidsstyrken tilbyr, en oppgang på 0,3 prosentpoeng fra 2003.

Personer utenfor arbeidsstyrken som ønsker arbeid

For å kunne bli definert som arbeidsledig i AKU, må en oppfylle bestemte krav om søkeaktivitet og tilgjengelighet. Ved hver måling er det en stor gruppe som ikke har inntektsgivende arbeid og som oppgir at de ønsker arbeid. På grunn av lav søkeaktivitet eller tilgjengelighet blir de likevel ikke definert som arbeidsledige. Den lave søkeaktiviteten blir forklart med bl.a. svak helse, høy alder, skolegang/studier, personlige/familiemessige forhold, og at det ikke finnes passende arbeid.

Størrelsen på denne «reservearbeidsstyrken» vil nok bli påvirket av det generelle ledighetsnivået, ettersom mange av arbeidssøkerne som trekker seg ut av arbeidsmarkedet i dårlige tider, trolig havner i denne gruppen. Tallet holdt seg, ifølge AKU, relativt stabilt rundt 190 000 personer fra 1988 til og med 1996. I samme periode varierte antallet AKU-ledige mellom 75 000 og 140 000. Fra 1996 til 1998 ble «reserve-

Personer utenfor arbeidsstyrken. 1 000 personer

	Nivå 2004	Endring fra året før	
		2003	2004
Utenfor arbeidsstyrken	900	26	18
Ønsker arbeid	143	1	-2
Kan begynne innen en mnd.	72	-2	1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

arbeidsstyrken» redusert med 25 000 personer per år. I 1999 gikk antallet ned med 8 000, mens reduksjonen i 2000 var på 4 000 personer. I 2001 gikk imidlertid denne gruppen opp med 20 000 personer, for så å øke ytterligere med 4 000 i 2002, og 1 000 personer i 2003. I fjoråret var det en nedgang på 2 000. «Reservearbeidsstyrken» utgjorde dermed 143 000 personer i 2004. Som for undersysselsatte, er det flere kvinner enn menn blant personer utenfor arbeidsstyrken som ønsker arbeid. I 2004 var andelen kvinner 54 prosent.

Arbeidsmarkedstiltakene

I 2004 var det i gjennomsnitt 17 000 personer sysselsatt ved personrettede ordinære arbeidsmarkedstiltak (utenom yrkeshemmede). Dette er 2 600 flere enn i året før. Fra 1993 til 1999 foregikk det en gradvis nedtrapping av omfanget på tiltakene i takt med fallet i arbeidsledigheten. I 2000 økte omfanget noe, før det igjen begynte å synke i 2001. Nedtrappingen har bidratt til noe av økningen i antallet registrerte helt arbeidsledige mot slutten av 2001 og gjennom 2002. En del av de arbeidssøkende som deltar på opplæringstiltak (AMO), blir i AKU klassifisert som arbeidsledige. Dette er noe av grunnen til at arbeidsledigheten ifølge AKU ikke steg like mye som den registrerte ledigheten i den aktuelle tidsperioden. I 2003 begynte antallet tiltaksdeltakere igjen å øke.

Blant arbeidsmarkedstiltakene utgjorde opplæringstiltak den største gruppen i 2004, tilsvarende 41 prosent av alle tiltakene. Blant ungdom under 20 år, var det i gjennomsnitt 2 400 ordinære tiltaksdeltakere. Samtidig var 2 900 i samme aldersgruppe registrert helt ledige. I 2003 var 2 300 på tiltak og 3 100 ledige i denne aldersgruppen.

Arbeidsmarkedstiltak¹. Antall personer

	2004	Endring
		fra 2003
Personrettede ordinære arbeidsmarkedstiltak i alt ²	17 000	2 600
Lønnstilskudd	2 900	200
Opplæring	7 000	1 000
Arbeidspraksis	5 800	500
Midlertidige sysselsettingstiltak	100	-
Forsøks- og andre tiltak	1 100	900
Herav ungdom under 20 år	2 400	-

¹ Nye betegnelser fra 2002: Arbeidspraksis tilsvarende praksisplasser, midlertidige sysselsettingstiltak tilsvarende utdanningsvikariater og off. sysselsettingstiltak, mens opplæring tilsvarende arbeidsmarkedskurs (AMO).

² Yrkeshemmede på ordinære tiltak er ikke inkludert.
Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet.

Kontantstøttens langsiktige virkninger på mødres arbeidstilbud

Da kontantstøtten ble evaluert, var hovedkonklusjonen at den var en stor reform med små virkninger (Baklien mfl. 2001). Et forbehold var imidlertid at evalueringen hovedsakelig baserte seg på informasjon fra data som var samlet inn like etter at reformen var innført. Det var derfor bare de helt kortsiktige virkningene som ble fanget opp. Enkelte analyser tydet likevel på at mødres yrkesdeltakelse ikke var helt upåvirket av kontantstøtten (f.eks. Knudsen 2001, Rønsen 2001, Håkonsen mfl. 2001), og resultatene fra en simuleringsmodell antydte at det kunne bli en ganske betydelig effekt på lang sikt, med en reduksjon på omkring 10 000 årsverk per år (Håkonsen mfl. 2001). Hva som faktisk har skjedd, har vi hittil hatt lite kunnskap om, hovedsakelig på grunn av manglende data. En analyse basert på opplysninger fra administrative registre følger riktignok utviklingen til og med 2001 (Schöne 2004), men problemstillingen som belyses der, er mer om kontantstøttereformen fikk varige effekter for det videre yrkesforløpet til den enkelte kvinne, enn hva langtidseffektene har vært for arbeidsmarkedet generelt sett. Våren 2002 ble det imidlertid gjennomført en ny spesialundersøkelse av barnefamiliers tilsynsordninger, yrkesdeltakelse og bruk av kontantstøtte, som sammen med tilsvarende undersøkelser i 1998 og 1999 nå kan gi oss et bedre bilde av den langsiktige utviklingen.

Når vi skal studere arbeidstilbudet til mødre med barn i kontantstøttealder, er det viktig å ta hensyn til at mange som vanligvis er yrkesaktive, kan ha lønnet eller ulønnet permisjon. For arbeidsmarkedet er det først og fremst den faktiske yrkesinnsatsen som har betydning, og den er et produkt av antallet som er i arbeid og gjennomsnittlig arbeidstid blant dem som jobber. Men for den enkeltes egen posisjon og fremtid på arbeidsmarkedet, vil også det å ha en jobbtilknytning være viktig. Tabellen viser at yrkesandelen blant mødre med barn i kontantstøttealder lå stabilt på 76-77 prosent fra 1998 til 2002, men andelen som faktisk var i jobb gikk noe ned, fra 62 prosent i 1998 til 59 prosent i 2002. Det betyr at flere hadde permisjon i 2002. Blant dem som var i arbeid, var det en viss forskyvning fra heltid til deltidsarbeid, spesielt fra 1998 til 1999. Målt som gjennomsnittlig arbeidstid pr. uke blant dem som arbeidet, var nedgangen 1,7 timer.

Det er imidlertid ikke gitt at endringene fra 1998 til 2002 skyldes kontantstøtten. Andre ting kan også ha endret seg i perioden. For å kunne isolere effekten av reformen, må en derfor benytte analyseteknikker som tar hensyn til at alt annet nødvendigvis ikke er likt. Vi har foretatt en slik analyse basert på undersøkelsene i 1998, 1999 og 2002 (se Rønsen 2004 for nærmere detaljer). Utgangspunktet er en modell der vi tenker oss at tilpasningen til arbeidsmarkedet skjer trinnsvis: Mødre velger først om de vil være yrkesaktive eller ikke, dernest velger de om de vil være i arbeid eller i permisjon, og til slutt velger de om de skal jobbe heltid eller deltid. Endringene fra 1998 til 2002 fanges opp gjennom indikatorer for årene 1998, 1999 og 2002 med 1998 som referanseår. Estimaten er fra en sekvensiell modell der vi har kontrollert for mors alder og utdanning, antall og alder på barn, samlivsstatus, innvandrersstatus, bosted (region) og mors egen vurdering av mulighetene for barnehageplass.

Analysen bekrefter at det har vært en nedgang i mødres arbeidstilbud fra 1998 til 2002, men på kort sikt, dvs. fra 1998 til 1999, kom det hovedsakelig til uttrykk ved at de som var i jobb, i mindre grad jobbet heltid. I 2002 kan det ikke lenger spores noen reduksjon i sannsynligheten for å jobbe heltid blant dem som var i arbeid, men til gjengjeld var det en signifikant nedgang både i sannsynligheten for å være yrkesaktiv (dvs. enten i arbeid eller i permisjon) og i sannsynligheten for at de yrkesaktive var i jobb. På kort sikt ser det derfor ut til at kontantstøtten først og fremst påvirket tilpasningen av arbeidstid, dvs. det skjedde justeringer innenfor en allerede etablert yrkestilknytning. Virkningen på lengre sikt går derimot mer på selve yrkestilknytningen, idet flere mødre ser ut til å ha tilpasset seg endrede rammebetingelser ved å ta permisjon eller ved å trekke seg helt ut av arbeidsstyrken.

For å få et mål på hva disse endringene betyr for arbeidsmarkedet totalt sett, er det estimert en modell som anslår hvor stor reduksjonen er i form av gjennomsnittlig arbeidstid pr. uke. For å rendyrke en «kontantstøtte-effekt» kontrollerer vi, som før, for andre viktige påvirkningsfaktorer. For hele gruppen mødre med barn i kontantstøttealder finner vi en signifikant nedgang i gjennomsnittlig arbeidstid pr. uke på 2 ½ time i 1999 og 3 ¾ time i 2002. Dersom vi tar utgangspunkt i en gjennomsnittlig ukentlig arbeidstid før kontantstøttereformen på 19 timer (jf. tab. 1), utgjør nedgangen på 3 ¾ time nesten 20 prosent. Omregnet til årsverk betyr det en reduksjon på omtrent 11 000 årsverk. Dette stemmer forbausende godt med simuleringsresultatet fra Håkonsen mfl. (2001), som er omtalt innledningsvis.

Analysen viser med andre ord at det har vært en større endring i mødres arbeidstilbud fra 1998 til 2002 enn det den enkle sammenligningen av gjennomsnittstallene i tabellen tyder på. Men hvor sikre kan vi være på at dette gir et godt uttrykk for effekten av kontantstøtten? Siden modellen kontrollerer for viktige kjennetegn ved mødre, kan vi være rimelig trygge på at ulik sammensetning av mødregruppen det enkelte år ikke forkluder resultatene. «Alt annet» behøver likevel ikke å ha vært likt. Forholdene på arbeidsmarkedet og barnehagemarkedet kan f.eks. ha endret seg. Vi vet f.eks. at arbeidsledigheten var noe høyere våren 2002 enn på tilsvarende tidspunkt i 1998. Det trekker i retning av lavere yrkesdeltakelse i 2002. Samtidig har det etter årtusenskiftet vært sterk fokus på barnehageutbygging og barnehagesatser, og foreldrebetalingen i barnehager har gradvis blitt lavere. Lavere pris trekker i retning av økt yrkesdeltakelse, men det forutsetter at det er mulig å få en barnehageplass. Mors egen vurdering av muligheten for å få en plass er det imidlertid kontrollert for i modellen, så dermed er det hovedsakelig den positive effekten av lavere pris som ikke er fanget opp. Øvrige trender i mødres yrkesdeltakelse er det vanskelig å kontrollere for uten å ha en kontrollgruppe. I noen tidligere analyser er mødre med eldre barn (3-5 år) brukt som kontrollgruppe (f.eks. Håkonsen mfl. 2001, Knudsen 2001). Denne tilnæringsmåten fører generelt til at endringen fra «før» til «etter» blir større enn når analysen gjøres uten kontrollgruppe. Det skyldes at effekten måles relativt til utviklingen i kontrollgruppen, og i denne

Forts.

Forts.

gruppen har det vært en underliggende positiv trend i arbeidstilbudet. Dersom det har vært en lignende positiv trend for mødre med 1-2 åringer, betyr det at reformeffekten kan være enda større enn det tallene viser.

Det en ikke har kunnet kontrollere for, er dermed faktorer som trekker både i positiv og negativ retning. Alt i alt virker det derfor rimelig å tolke de estimerte endringene fra 1998 til 2002 som effekter av kontantstøtten. Dette tilsier at det har vært en ganske betydelig nedgang i mødres arbeidstilbud på lengre sikt. Vurdert ut fra målsettingen om at foreldre og barn skulle få mer tid sammen, kan dette betraktes som et positivt resultat. Fra et likestillingsperspektiv, derimot, er det mer bekymringsfullt, i alle fall så lenge det hovedsakelig er mødre som trapper ned på sin yrkesinnsats. På kort sikt kunne det ikke spores noen endringer i fedres yrkesdeltakelse (Hellevik 2000). Fremtidige analyser vil vise om også menn har redusert arbeidstilbudet som følge av kontantstøtten.

Referanser

Baklien B., L. Gulbrandsen og A.L. Ellingsæter (2001): Evaluering av kontantstøtteordningen, Kultur og samfunn, Norges forskningsråd

Hellevik T. (2000): *Småbarnsforeldres yrkesdeltakelse og valg av barnetilsyn før og etter kontantstøttens innføring*, NOVA Rapport 2/00.

Håkonsen L., T. Kornstad, K. Løyland og T.O. Thoresen (2001): *Kontantstøtten - effekter på arbeidstilbud og inntektsfordeling*, Rapporter 2001/5, Statistisk sentralbyrå.

Knudsen C. (2001): *Hvem lot seg påvirke? Kontantstøtten og mødres yrkesaktivitet*, NOVA Rapport 11/01.

Rønsen M. (2001): *Market work, child care and the division of household labour. Adaptations of Norwegian mothers before and after the cash-for-care reform*, Rapporter 2001/3, Statistisk sentralbyrå.

Rønsen M. (2004): Kontantstøtten og mødres arbeidstilbud: Større virkninger på lengre sikt, *Samfunnsspeilet* 6/2004, Statistisk sentralbyrå.

Schøne P. (2004): Kontantstøtten og mødres arbeidstilbud: Varig effekt eller retur til arbeid? *Norsk økonomisk tidsskrift* 118: 1-21.

Yrkesdeltakelse og arbeidstid blant mødre med barn i kontantstøttealder (1-2 år)

	1998		1999		2002	
	N	Prosent	N	Prosent	N	Prosent
Alle som har svart	1 233	100,0	1 694	100,0	1574	100,0
Yrkesaktiv ¹	952	77,2	1 291	76,2	1207	76,7
I arbeid	760	61,6	1 061	62,6	926	58,8
I permisjon	191	15,5	230	13,6	281	17,9
lønnet	111	9,0	126	7,4	143	9,1
ulønnet	80	6,5	104	6,1	138	8,8
Uoppgitt	1	0,1				
Ikke yrkesaktiv	281	22,8	403	23,8	367	23,3
Gj.snittlig arb.tid pr. uke for alle mødre ²	1 231	19,0 timer	1 690	18,3 timer	1 574	17,6 timer
Gj.snittlig arb.tid pr. uke for mødre som er i arbeid	759	30,9 timer	1 057	29,2 timer	926	29,9 timer

¹ Har vanligvis inntektsgivende arbeid.

² Arbeidstiden til mødre som ikke er i arbeid er satt lik null.